

EUROPA

Europa

Een blik achter de schermen

Rudy AERNOUDT

INTERSENTIA
Antwerpen – Gent – Cambridge

De ideeën weergegeven in dit boek verbinden slechts de auteur en kunnen geenszins beschouwd worden als officiële standpunten van de Europese Commissie.

Europa. Een blik achter de schermen
Rudy Aernoudt

© 2022 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1499-2
D/2022/7849/51
NUR 695 / 696 / 697
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV

Lay-out: Crius Group, Hulshout

Omslagontwerp: Thais Horsten

Omslagbeeld: Antoine Watteau, “Nymph and Satyr, or Jupiter and Antiope”, 1715, olie op doek, Louvre, Parijs. © foto: Artefact / Alamy Stock Photo.

In de gedaante van een sater verleidde Zeus de prachtige prinses Antiope. Europa onderging hetzelfde lot. Bij haar had Zeus de gedaante van een stier aangenomen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

*“Les hommes n’acceptent le changement
que dans la nécessité
et ils ne voient la nécessité
que dans la crise”*

Jean Monnet
Mémoires

WOORD VOORAF

De twaalf werken van Rudy Aernoudt

Er verschijnen wekelijks boeken over Europa, maar weinig zijn geschreven door iemand die Europa van binnenuit beleeft. Hij was mijn kabinetsdirecteur tijdens mijn voorzitterschap van het Europees Economisch en Sociaal Comité. Hij was speciaal adviseur van het voorzitterschap van de Europese Raad en bekleedde diverse functies bij de Europese Commissie. En in al zijn functies gedroeg hij zich meer als ondernemer dan als ambtenaar.

Bovendien kent de auteur Europa ook zowel vanuit het standpunt van de lidstaten als vanuit dat van de regio's. Hij was namelijk kabinetschef in zijn land, België, zowel op regionaal als op federaal niveau. Hij was dus kabinetschef op de drie niveaus, een unieke titel een vermelding in het Guinness Book of Records waardig.

Deze meerdere ervaringen worden weerspiegeld in het boek. We voelen de passie voor Europa. Maar ook de wens dat Europa verder vooruitgaat. In plaats van te klagen over de crisissen die Europa doormaakt en heeft doorgemaakt, stelt de auteur dat Europa in staat is deze crisissen te overwinnen, en meer nog, dat Europa van elke crisis profiteert om vooruitgang te boeken. Hij roept dan ook op om de COVID-19-crisis niet te verspillen, maar als een hefboom te gebruiken voor de verdere integratie van Europa.

Maar de auteur is geen 'Euro-aanbidder' die zou willen dat alles op Europees niveau zou geschieden. Hij wijst op het gevaar, zoals aangetoond door Max Weber, dat het formalisme van de bureaucratie zou kunnen leiden tot omslachtige en rigide administratieve

procedures, zelfs tot een monopolisering van de macht ten behoeve van de belangen van de bureaucraten. Bureaucratie is inderdaad een systeem dat weerstand oproept tegen verandering. Een systeem dat om zijn eigen as draait en de link met de buitenwereld verliest. De bubbel van de Schumanrotonde, zoals de auteur dat noemt, is een van de belangrijkste oorzaken die de breuk met de Europese burger verklaren.

Maar dit bureaucratische mechanisme slaagde er niet in de vlam van de Europese droom bij de auteur te doven. Een passie die de auteur steeds opnieuw doet zoeken naar oplossingen in plaats van naar problemen. Dit is wat ik het meest aan hem bewonder, een pragmatische geest gekoppeld aan een onverbidde optimisme.

Aangezien de auteur anekdotes in zijn boek gebruikt, sta mij toe hetzelfde te doen. Op ons kabinet moesten medewerkers elke keer dat ze het woord probleem gebruikten een euro in 'de pot' doen. De pot was groot genoeg om elke vrijdagavond een borrel te organiseren. Maar het belangrijkste is dat het een 'oplossingsgerichte houding' met zich meebracht. 'A solution-driven attitude' zoals de Engelsen dat zeggen (nu helaas ex-leden van de EU).

In mijn laatste boek "Le crépuscule des Bureaucrates", vrij vertaald, het Avondland van de bureaucraten, waarnaar de auteur ook meermaals verwijst, wees ik al op het risico van het einde van de Europese constructie als gevolg van technocratie. Zowel hij als ik betreuren de gapende kloof tussen Europa en zijn burgers. Ja, er zijn nog steeds eurocraten die 'Europese sterren in hun ogen hebben' en veel eurocraten hadden tranen in hun ogen toen de Brexit werd aangekondigd; maar dat is geen meerderheid.

Rudy Aernoudt, een overtuigd Europeaan, alumni van het Europa-college, is net als ik gepassioneerd door Europa. In naam van een Europa van de burgers pleit hij op onnavolgbare wijze voor een verantwoordelijke en efficiënte bureaucratie ten dienste van de burger.

Dit zou de eurocraat moeten aanzetten om geen lakei van het systeem te worden die niet in staat is morele oordelen te vellen. “*De banaliteit van het kwaad*”, zoals Hannah Arendt het noemde, verwijzend naar de ‘modelambtenaar’ Adolf Eichman die zijn doelstellingen grotendeels bereikte zonder de ethische consequenties van zijn acties te veroordelen. “*Hij was niet schuldig, niet gemeen maar eerder middelmatig*”, concludeerde Hannah Arendt. Rudy Aernoudt, naast econoom ook filosoof, pleit voor een verantwoorde bureaucratie waarbij ethiek de rode draad is bij elke handeling. Er is maar één hamvraag, stelt de auteur verwijzend naar het boek van Camus l’Étranger: “*Wat we ondernemen op Europees niveau, verbetert dat de levenskwaliteit van de burgers of niet?*”

De auteur pleit er op die basis voor dat Europa zich niet meer met alles bemoeit en zich duidelijk richt op de dingen waar het een verschil kan maken voor het welzijn van de burgers. Op basis hiervan brengt hij de belangrijkste projecten in kaart, zoals de interne markt die door Jacques Delors werd gelanceerd en nog steeds niet is voltooid. Hij noemt ze de twaalf werken van Hercules.

Ik heb de auteur altijd gewaardeerd voor zijn positieve en doortastende houding, doorspekt door humor en een vrolijke en directe stijl die we in dit zowel leerzame als grappige boek heel goed terugvinden. Door het vermijden van eurojargon leest het boek uiterst vlot voor een nochtans heel belangrijk onderwerp voor ons aller toekomst.

De auteur, die graag naar de mythologie verwijst, zou zeker zeggen dat de Griekse God Kairos, de God van het juiste tijdstip, hem bijstaat. Sterker nog, nooit is de Europese Unie, gedestabiliseerd door de Brexit, zo fragiel geweest, verscheurd tussen de verschillende belangen tussen Noord en Zuid en de spanningen op Oost, en dit terwijl de Koude Oorlog en oorlog in het algemeen voor onze deur staan.

Ik raad je aan dit boek te lezen, dat zowel gericht is op politici zonder ideeën als op burgers die hun toekomst willen begrijpen en

beïnvloeden. De kloof tussen de burgers en de Europese Unie is tegenwoordig zo diep dat ze zonder het pragmatisme en de twaalf werken van de auteur nooit kan worden overbrugd. Laten we dus allemaal zijn zoals hij, zoals Jean Monnet zou zeggen: *“noch optimist noch pessimist, maar vastberaden”*.

Henri MALOSSE

Voorzitter van de Stichting Jean Monnet

Voorzitter van het Europees Economisch en Sociaal Comité (2013-2015)

VOORWOORD

Europa, in haar huidige vorm opgericht in 1957, heeft haar pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Het lijkt er echter niet op dat Europa op haar lauweren kan rusten. In referenda sprekers burgers zich systematisch uit tegen dat Europa. Populistische bewegingen in onder meer Frankrijk en Nederland kanten zich tegen Europa en pleiten voor de herinvoering van hun nationale munten. Voor de eerste maal in de geschiedenis van de Europese Unie verkoos een lid zelfs om de club te verlaten. En tijdens de post-Brexit-onderhandelingen sloeg de coronacrisis toe die, zoals bij iedere crisis, aanleiding gaf tot nationalistische reflexen. Hoe is het zo ver kunnen komen? Hoe kan zo'n mooi project – althans op papier – zo'n opdoffer van jewelste krijgen? En hoe moet het nu verder?

Europa is daarbij een feniks. Hoe dieper de crisis, hoe meer er mogelijk is. De institutionele crisis leidde tot het project van de eenheidsmarkt, de bankencrisis leidde tot de bankenunie en de covidcrisis maakte mogelijk wat nooit eerder gelukt was: de uitgifte van Europese obligaties. Het is alsof Europa slechts kon ontstaan en slechts kan evolueren dankzij crisissen.

Waarom nóg een boek schrijven over Europa? Er komt wel wekelijks een nieuw boek uit, voor of tegen Europa. Iedereen heeft een mening over hoe het nu verder moet en plots waant iedereen zich Europa-expert. De meeste van die experts kennen Europa trouwens slechts uit andere boekjes en schrijven daarover een nieuw boekje dat vaak een mozaïek is van bestaande teksten. Intertekstualiteit, noemt de Franse filosofe Julia Kristeva dat, *'cut and paste'*-cultuur zouden wij dat vandaag kunnen noemen.

Ik vind het dan ook mijn verantwoordelijkheid om over Europa te schrijven vanuit mijn professionele ervaring binnen de Europese instellingen. Een visie van iemand die Europa heeft beleefd en doorleefd, als Europeaan in het dagelijks leven, maar ook van binnenuit, vanuit de Brusselse eurocratenbubbel.

Mijn drievoudige functie als kabinetschef in België, zowel op federaal, Vlaams als Waals niveau, was eerder een intermezzo in mijn leven. Ik werkte immers bijna mijn gehele professionele leven voor Europa. Ik werkte zowel in de Europese adviesorganen, de Europese Raad als de Europese Commissie en ging ontelbare malen naar de zittingen van het Europees Parlement in Straatsburg. Ik was kabinetsdirecteur op Europees niveau, Bijzonder Raadgever van de Europese Voorzitter, hoofdeconomist en meer van die ronkende titels.

Ik ben dus, wat in het jargon heet, een eurocraat. Voor velen een soort scheldwoord dat wordt geassocieerd met een te veel verdienende en te weinig werkende kaste. Ik werd trouwens geboren enkele jaren na het ontstaan van de Europese Unie en zal dus wel dra een punt zetten achter mijn Europese professionele loopbaan. Ik beschouw dit boek dan ook als een testament van een eurocraat, een testament in de betekenis van *'testimony'*, het geschrift van een bevoorrechte getuige. Dit testament begint dan ook met een kritische analyse van Europa gebaseerd op mijn jarenlange ervaring in diverse Europese instellingen. Op basis van mijn analyse en mijn ervaring wil ik krijtlijnen uittekenen voor het Europa van de toekomst.

In een vorig boek, "Vlaanderen, Wallonië, *je t'aime moi non plus*", had ik het over de verhouding tussen Vlamingen en Walen, een haat-liefdeverhouding. Ik voegde er in "Brussel, het Kind van de rekening" een analyse aan toe over hun bastaardkind. En in "Corona, een elektroshock voor België?" zette ik mijn visie uiteen over de toekomst van België en over de vraag welk beleid broodnodig is. Maar voor mij geen toekomst voor Vlaanderen, Wallonië, België, of Brussel buiten Europa. Geen toekomst voor Frankrijk,

Parijs of Bretagne, Nederland of Groningen, om er maar een paar op te noemen, buiten Europa. Europa is en blijft de bakermat van onze cultuur, onze beschaving en onze economie. Ik wil niet op het einde van mijn leven zien hoe Europa verder aftakelt en in een economische dementie verzeild raakt. Europa als het continent waar de spreekwoordelijke zon ondergaat.

Wil dat zeggen dat in Europa alles perfect loopt? Nee, helemaal niet. Europa heeft de band met haar kleinkinderen verloren. Het 'nooit meer oorlog' spreekt enkel generatiegenoten aan en kan geen blijvende legitimatie voor Europa zijn. De opvolging kan pas worden verzekerd als Europa er daadwerkelijk is voor al zijn onderdanen en niet voor de 'happy few'. Europa kan pas een toekomst hebben als ze ook een verhaal heeft dat de komende generatie aanspreekt. Dat is de grote uitdaging: wat is het narratief – zoals eurocraten dat noemen – van Europa vandaag? Hoe zorgt Europa ervoor dat haar inwoners het beter hebben dankzij haar? Hoe kunnen we populistten die stellen dat alles beter zou zijn zonder Europa van antwoord dienen?

In een eerste deel van dit boek beschrijf ik de werking van Europa. Het gaat daarbij niet om het zoveelste pedagogische boek of een beschrijving van de instellingen. Daarvoor kan men terecht bij diverse websites of kan men de verschillende, overigens gratis, brochures van en over Europa raadplegen. Nee, ik wil een blik gunnen achter de schermen. Dit is volgens mij de beste manier om Europa en haar instellingen te begrijpen. In dat eerste deel vat ik de fenomenen samen die maken dat Europa zich in woelig water bevindt. Deze beschrijving laat toe om in een tweede deel de mogelijke uitwegen die zich aandienen voor Europa te bespreken. In een derde en vierde deel bespreek ik dan ook mijn visie over hoe Europa er concreet in de toekomst zou kunnen uitzien en welke acties – ik noem het de twaalf werken van Hercules – Europa daarbij moet ondernemen. Hoe Europa erin zou kunnen slagen om echt de kwaliteit van het leven van de Europese burgers te verbeteren. Want, zoals het Japanse spreekwoord zegt, actie zonder visie is een nachtmerrie.

Het is daarbij mijn doel te schrijven over Europa met zo weinig mogelijk eurocratenjargon. Ik hoop in deze doelstelling te zijn geslaagd. Om de zaken soms heel concreet voor te stellen heb ik voorbeelden in twaalf boxen in de tekst opgenomen. Reacties en commentaren zijn, zoals steeds, welkom op raernoudt@gmail.com.

Veel leesgenot!

Rudy AERNOUDT

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	vii
<i>Voorwoord</i>	xi

Hoofdstuk I.

Europa: van droom naar daad	1
1. Van Genesis tot Brexit	2
<i>Nooit meer oorlog</i>	2
<i>Genesis</i>	3
<i>De interne markt</i>	8
<i>De Brusselse octopus</i>	10
<i>Complexiteit troef</i>	12
<i>De club groeit</i>	14
2. De wet-ijver of reglementitis	16
<i>De gouden driehoek</i>	17
<i>Samenspel tussen de Europese Raad en het Europees Parlement</i>	22
<i>Wetten, wetten, wetten</i>	24
<i>Het opgestoken vingertje</i>	29
3. De eurocratie: van start-up tot moloch	32
<i>Hoe het begon</i>	32
<i>Het Rijk der Fabeltjes</i>	34
<i>Verskillende categorieën</i>	36
<i>Hoeveel verdient een eurocraat?</i>	37
<i>De verlammeende bureaucratie?</i>	40
<i>Hoeveel verdient een lid van het Europees Parlement?</i>	42
<i>Hoeveel verdient een lid van de adviescomités?</i>	47
<i>Enkele anekdotes ter illustratie</i>	50
<i>Relatie tussen de ambtenaren en de ‘verkozen’ leden</i>	53

4.	De kloof met de burger	56
	<i>Referendumcultuur?</i>	56
	<i>De stem van de burger</i>	59
	<i>Waarom is er een kloof met de burger?</i>	60

Hoofdstuk II.

Europa: de vier uitwegen	63
---	----

1.	Eurofolie	63
2.	Eurofobie	64
3.	Status quo	67
4.	Een pragmatische benadering	69

Hoofdstuk III.

Europa: het nieuwe elan	71
--	----

1.	Einde van de moloch	71
	<i>De verkozenen: obstakels van politieke aard</i>	72
	<i>De eurocraten: obstakels van administratieve aard</i>	74
2.	Wat Europa vooral niet meer moet doen	75
	<i>Europese dimensie</i>	75
	<i>Harmonisatiedrift</i>	77
	<i>Symbooldossiers zijn te vermijden</i>	78
3.	Het calimerocomplex	80
4.	Klimaatbetogingen	82
5.	De coronacrisis	83
6.	Make Europe greater again	85

Hoofdstuk IV.

De twaalf werken van Hercules	87
--	----

1.	Erasmus4all of the happy few?	88
2.	Milieu en klimaat: <i>sense of urgency</i>	91
	<i>Emissierechten</i>	93
3.	Europa: een thuis voor industrie?	94
4.	Ruimtevaart: <i>fly me to the moon</i>	100
5.	Ondernemingsbeleid: <i>a mindset</i>	103
	<i>Hoe ondernemerschap stimuleren?</i>	105

6.	Innovatiebeleid: <i>innovate or die</i>	109
	<i>Facts en figures</i>	109
	<i>Koken kost geld</i>	110
7.	De interne markt: de Europese parel	113
	<i>Third best solution</i>	114
	<i>De eenheidsakte</i>	116
	<i>Eenheidsmarkt: een bouwwerf</i>	117
	<i>De samenhangende vier vrijheden</i>	119
8.	De euro en het monetair beleid: het einde van Friedman.	121
	<i>Derde keer, goede keer</i>	122
	<i>Eurozone versus Europese Unie</i>	123
	<i>De Europese Centrale Bank</i>	125
	<i>Toekomstperspectieven</i>	127
9.	Economisch beleid: <i>Keynes is back</i>	129
	<i>Toekomstperspectieven</i>	131
10.	Work4all: arbeid adelt	132
	<i>Europa in de rol van coördinator</i>	133
11.	Sociaal en regionaal beleid: verdeel de vruchten	136
	<i>De helende kracht van de marktwerking</i>	137
12.	Buitenlands beleid: naar een <i>loyal playing field</i>	139
	<i>Ricardo: kind van zijn tijd</i>	141
	Conclusie	145
	<i>Bibliografie</i>	147

